

Utenriksanalyse: Norske interesser og verdier

Jonas Gahr Støre fremmer interessebegrepet i utenrikspolitikken. Spørsmålet er om det styrker eller svekker innsatsen for sentrale verdier.

Av Stein Tønnesson

Verden rundt: Utenriksminister Støre vil oppheve skillet mellom interessepolitikk i nærområdene og idealpolitikk i fjerntliggende land. Norge har nå sterke interesser i land som Afghanistan (bildet) og Kina. Foto: Heiko Junge/Scanpix

Denne uken har Stortingets utenrikskomité gjennomført høring om «St.meld. nr. 15 Interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk». Meldingen legger interessebegrepet til grunn for de fleste av sine analyser.

Utenriksminister Jonas Gahr Støres mål er å oppheve det enkle skillet som har preget norsk debatt mellom interessepolitikk i nærområdene og idealpolitikk i fjerntliggende land.

Meldingen hevder at globaliseringen har utvidet norske interesser slik at geografisk nærhet har mistet mye av sin interessepolitiske forrang. Norge har nå sterke interesser i land som Afghanistan og Kina. Meldingen inneholder et interessant kapittel om norske energiinteresser, som ikke bare gjør seg gjeldende i Europa, men også i områder der Norge tradisjonelt driver idealpolitikk. Ifølge meldingen har dette gjort det tradisjonelt idealpolitiske feltet mer betydningsfullt. Kompetanse innen fredsbygging, samfunnsutvikling og internasjonal organisering er blitt viktige «interesseressurser».

Jeg er enig et stykke på vei. Så vel interesser som verdier gjør seg gjeldende både nært og fjernt. Min frykt er at Støres interesse for interessene kan komme til å svekke verdiforankringen i vårt engasjement for fred, utvikling og menneskerettigheter, og at forskjellen på verdi og interesse blir utvisket. Hvis vi hver gang vi skal bruke ressurser på å fremme fred og menneskerettigheter må demonstrere at Norge har interesse av dette, er vi på ville veier. Meldingen går etter min oppfatning for langt når den hevder at kommunikasjonsrevolusjonen bringer verden inn i norske stuer og øker nordmenns «behov» for å være respektable globale borgere og for å bidra til å begrense menneskelig lidelse. Dette, hevder meldingen, driver menneskerettigheter og ytringsfrihet «stadig nærmere kjernen av norske interesser» i betydningen «politiske verdier som konstituerer Norge som sivilisert samfunn».

Dette er å omdefinere verdier til interesser ved å hevde at vår grunn til å fremme verdiene er vårt behov for å fremstå som respektable. Vi er ikke snille for å være snille, men for å bli likt – eller like oss selv. Det er et resonnement som kan trekke oppmerksomheten mot selve ressursbruken istedenfor resultatene av den. Hvis hensikten med å bruke ressurser på fred og menneskerettigheter er å øke vår selvrespekt, blir målet lett ressursbruk i seg selv.

I fjor gjorde regjeringen kjent at den drastisk ville øke Norges humanitære og sivile bistand til Afghanistan. Begrunnelsen var at den måtte opp på samme nivå som vår militære ressursbruk der. Slike drastiske bistandsøkninger bør kun gjennomføres når det både er et klart lokalt behov og lokal kapasitet til å utnytte ressursene rasjonelt. Med det vi vet om afghansk kapasitet er det grunn til å tro at den økte bistanden kunne vært utnyttet bedre andre steder, for eksempel i Irak.

Verdier bør ikke reduseres til interesser. Vi trenger motsetningsparet verdi-interesse for å avdekke dilemmaer og problemer i norsk utenrikspolitikk. Det gjøres en ansats til dette i avsnittet «Behovet for prioriteringer». Vi bør opprettholde tradisjonen for å bruke ressurser på å fremme rettferdig utvikling, fred og menneskerettigheter uten annen begrunnelse enn at dette er goder i seg selv.

Heldigvis sier meldingen dette i kapittel 13. Der slås det utvetydig fast at Norges globale etiske ansvar er den norske engasjementspolitikken «primære begrunnelse» og at norske interesser bare kan gi en «supplerende begrunnelse».

Takk for det – la oss ikke glemme det.

Publisert 17. april 2009